زنجیرەی مێژوو بۆ لاوان (14)

داڤینچی

پیتەر ئامی

و: ئاگری ئەفشین

2017

زنجیرەی مێژوو بۆ لاوان (14)

نووسینی: پیتەر ئامی

و: ئاگری ئەفشین

چاپ: ئەلکترۆنی

ساڵ: 2017

وێنەی بەرگ وەرگیراوە لە کتێبی

Who was Leonardo da vinci?

By Roberta Edwards

ناوەڕۆك

ڕێنسانس

ئیتاليا لە سەدەی پانزەهەم

بنەماڵەی مديچی

ليۆنارد

دەستنووسەكانی داڤينچی

لودويك سفوزا

شێوی كۆتايی

ئەسپە گەورەكە

ڤێنيز

سێزار بورگيا

ميكيل ئانجيلۆ و (جەنگی ئەنگياری)

مونااليزا

خەونی فڕين

لە خزمەتی فەڕانسيەكاندا

پياوی زانست

مرۆڤی سەردەمی ڕێنسانس

داڤينچی وڕێنسانس لە مێژووی جيهاندا

پاشكۆ

ڕێنسانس

لیۆناردۆ داڤینچی لە یەکێك لە سەردەمە هەرە گرنگەکانی مێژوو ژیانی بەسەر بردووە. ئەو لە سالی 1452واتە سالێك بەر لەوەی تورکەکان دەست بەسەر شاری قوستەنتەنیەدا بگرن لە دایك بووە، واتە ئەو سالەی ئیمپراتۆریەتی بێزەتی شکستی خوارد، و لە سالی 1519م کۆچی دوایکرد. لە هەمان سالدا ژمارەیەك کەشتی بە ڕێبەرایەتی ماژەلان لە پورتوگالەوە بە ڕێکەوتبوون. دوای دوو سال کەشتیەکان بە سەرکەوتووی گەڕانەوە، بەم پێیە بۆ هەوەڵین دەفحە مرۆڤ سەرکەوتوبوو کە لە ڕێگای دەریاوە بە دەوری دونیادا سەفەر بکات. (کتێبی کریستۆفەرکۆلۆمبوس لەم زنجیرەیەدا)

هەر لەو سەردەمەدا کە دەریاوانەکان ڕێگای نوێیان دەدۆزیەوە و تورکە موسلمانەکان، پێشڕەویان دەکرد بەرەو ئەورووپای مەسحیەت، ڕێنسانیش بە مانای نوێبوونەوەی ژیان لە ئیتالیا دەستی پێکرد. بلیمەت و هونەرمەندانی ئیتالیا لەسەدەی پانزە گنگی زۆریان دەدا بە کاری یۆنانیەکان و ڕۆمیەکانی بەر لە سەدەکانی ناوین. ئەمانە دەستیان دابووە لێکۆڵینەوە و گەڕان بە دوای نیشانە و بەڵگە لە کتێبخانە و پارچە ئاسەوار لە کەلاوەو شوێنە کۆنەکای ڕۆم. ئەم هونەرمەندانە ئیلهامیان لە ڕابردوو وەردەگرت و هەوڵی بونیادنانی شتانێکی بەنرخیان دەدا بۆ ئەوەی دەستکەوتەکانی ڕابردوو دووبارە زیندوو بکەنەوە.

لە سەدەی شانزەیەم، گۆڕانکاریەکانی سەردەمی ڕێنسانس ئەوەندە گرنگی پێدەدرا، کە باوەڕیان وابوو سەردەمێکی نوێ لە مێژووی جیهان دەستپێکردووە. لەمە بە دواوە زۆرێك پێیان وایە، کە ڕێنسانس دەستپێکی سەردەمی مۆدێرنە.

یەکێك لە پیاوە گەورەکانی ئەو سەردەمە لیۆناردۆ داوینچیە، کە ژیان و دەستکەوتەکانی ئاماژەیە بۆ گۆشەیەك لە گۆڕانکارەیەکانی سەردەمی نوێکاری ژیان لە ئیتالیا.

ئیتالیا لە سەدەی پانزەیەم

داڤینچی لە ڤینجی نزیك فلۆڕانس لە دایك بوو. لەو سەردەمەدا، بەشێکی گەورەی سەرزەوی ئیتالیا دابەش کرابوو کە وەکوو ویلایەت یان شار دەناسرا، و ئیدارەی ناوچەکە لە ژێر چاوەدێری گەورەترین شاری ئەو ناوچەیە بوو، کە فلۆڕانسیش یەکێك بوو لەوانە.

سەردەمانێك ئیتالیا بەشێك بوو لە ئیمپراتۆریەتی ڕۆم. کاتێك ئیمپراتۆریەت ڕوخا، چی دیکە یاسا و دەستوور جێبەجێ نەدەکرا. بە هۆی دزی وڕێگری وتاڵانی لە سەرانسەری ئەوروپا، بازرگانی کردن تەواو لاواز ببو و خەریك بوو بازرگانی کردن دەبوو بە شتێکی بێ سوود. بۆیە زۆربەی خەڵك بۆ بەرهەم هێنانی پێداویستیەکانیان نا چار بوون لە لادێ و شارە بچوکەکان ژیان بە سەر ببەن، و بۆ بواری ئاسایش خەڵك پشتیان بە دەوڵەمەندەکانی ناوچەکە دەبەست. ئەم بارودۆخە بە زۆری لە ناوچەکانی ئەوروپای ڕۆژئاوا وتا ڕادەیەکیش لە ئیتالیا بەرچاو دەکەوت.

لە گەڵ ئەوەشدا، ئیتالیا دوو تایبەتمەندی هەبوو. هەوەڵ ئەوەی بە هۆی شاخاوی بوونیەوە بۆ کشتوکاڵ کردن لە بار نەبوو. لەبەرئەوە زۆربەی دەوڵەمەندەکان لە جیاتی ژیان لە لادێکان یان ویلایەتەکانی ژێر دەستیان بەسەر برن، لە شارەکان دەژیان و سەرقاڵی بازرگانیکردن بوون. ئەو کاتەی داڤینچی لە دایك بوو، ئیتالیا لە چاو وڵاتانی دیکەی ئەورووپی خاوەنی زۆرترین شاری گەورە بوو. کۆی ژمارەی دانیشتوانی فلۆرانس و شەش شاری دیکە زیاتر لە 60000 نەفەر بوو، ئەمە لە کاتێکدا کە لە ئینگلتەرا، لەندن تەنها 20000 نەفەری لێ دەژیا.

دووهەم، ئیتالیا لە ڕووی بازرگانیەوە کەوتبووە ناوچەیەکی زۆر گونجاو لە نێوان ئەورووپا و ڕۆژهەڵات. بازرگانانی ئیتالیا زۆرجار ڕۆڵی نێوەندگیر یاخود دەڵاڵیان دەگێڕا. ئەوان کاڵایان لە ئەورووپاوە دەکڕی و بە ڕۆژهەڵاتیان دەفرۆشت و بە پێچەوانەشەوە. لە فلۆڕانس چالاکیە بازرگانیەکان بێ حساو زیادی کردبوو. ئەوان لۆکەیان لە ئینگلەترا و ئاوریشمیان لە ڕۆژهەڵاتەوە هاوردە دەکرد و دواتر پارچەی زۆر نایابیان لێ دروستدەکرد و بە دەوڵەمەندەکانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوایان دەفرۆشتەوە. بەم پێیە جگە لەوەی فلۆڕانس ناوچەیەکی بازرگانی بوو، بەڵکو بەرەو ناوچەیەکی پیشەسازیش هەنگاوی نابوو.

هەندێك لە خێزانە گەورەکانی فلۆرانس ببونە خاوەن بانك. ئەوان قەرزیان دەدا بە پادشاو لۆردەکان کە لە ئەورووپادا خاوەن هێز بوون، و لە بەرامبەردا ئیمتیازی زۆریان وەردەگرت. بۆنموونە قەرزیان دەدا بە لۆردێکی ئینگلتەرایی بەو مەرجەی لۆکەی ساڵی داهاتوو بە نرخێکی کەمتر بەوان بفرۆشن. بەم پێیە سوودێکی زیاتر بە فلۆڕانس دەگەیشت.

لورنزۆ مدیچی 1449–1492

بنەماڵەی مدیچی

حکومەتی فلۆڕانس کۆماری بوو واتە پاشای نەبوو. دەبوایە لە لایان حکومەتێکەوە بەڕێوە چووبا کە خەڵك هەڵیانبژاردبا، بەڵام لە ڕاستیدا لە لایەنژمارەیەك خێزانی دەوڵەمەندوە بەڕێوەدەبرا کە سامانەکانیان‌لە ڕێگەی بازرگانی و بانکداریوەدەستکەوتبوو. ئەم خێزانانە هەمووجارێ پارەیان دەدا بە خەڵك بۆ ئەوەی دەنگ بەوانە بدەن کە خۆیان دەیانەوێ.

باناوبانگترین و بەهێزترینی ئەو خێزانانە، بریتی بووله خێزانی مدیچی. دوو ئەندام لەو بنەماڵەیە کە زیاتر بەرچاو بوون، کازیمو مدیچیو نەوەکەی واتە لۆرنزۆبوو، کە لە سەردەمی لاوێتی داوینچی ئەمانە فلۆڕانسیان بەڕێوەدەبرد. کازیمۆ و لۆرنزۆ بە خاوەن شکۆ ناسرابوون کە پشتیوانیان لە پێشکەوتن و هونەر دەکرد. ئەوان یارمەتی دارایی تەلارساز و پیکەرساز و وێنەکێشەکانیان دەدا بۆ ئەوەی کۆشك و تەلار و ئاسەواری ناوازە دروست بکەن. هەروەها یارمەتی هونەرمەندەکانیان دەدا، لە سەردەمی کازیمۆ بوو کە ئەوەڵین کتێبخانەی گشتی لەوێ دروستکرا.

لیۆنارد

باوکی داڤینچی خاوەن ملك و پارێزەری ناوچەکە بوو. زانیاری زۆرمان لە سەر منالی داڤینچی لەبەردەستدا نییە، بەلام بە پێی گێڕانەوەیەك ئەو لە تەمەنی منالیدا، وێنەی دێوێکی کێشابووەوە. ئەم وێنەیە ئەوەندە بە کارزانی کێشرابوو کاتێك باوکی بینی، وێنەکە ئەوەندە سروشتی دەهاتە پێش چاو باوکی بۆ ماوەیەك ترسی لیّ نیشتبوو. دواتر بەهۆی ئەوەی تەواو کەوتبووە ژێر کاریگەری لێهاتووی داڤینچیەوە، باوکی ناردیە لای هونەرمەندێکی فلۆڕانس بە ناوی ڤروچیویۆ ئەوەی لەوێ پەرە بە بەهرەکانی بدات. ڤروچیو لە فلزکاریەوە دەستی پێکردو و دواتر ڕووی کردبووە پەیکەرسازی و وێنە کێشان. جگە لە وێنەکێشان، ڤروچیو هوگریەکی زۆری هەبوو بۆ زانستی بیرکاری و ڕواندنی گوڵ. هۆکاری سەرکەوتنەکەشی ئەوەبوو کە تامەزرۆیی زۆری هەبوو بۆ فێربوون، بۆیە کاتێك دەیویست هەر ڕشتەیەك فێر ببێت، تا لە توانایدابا لە سەری بەردەوام دەبوو. ئەو سەر مەشقێکی چاك بوو بۆ داڤینچی.

لەو سەردەمەدا هونەرمەندەکان هەر وەکوو پیشەوەرکان نا چار بوون ببنە ئەندام لە گروپ و

دەستەیەك كە مامۆستاكان پێكیان دەهێنان، هەر فێرخوازێك دەبوایەبۆ ماوەی چەند ساڵێك لە پێشگای مامۆستایەكدا بێت بۆ ئەوەی هەموو هونەرەكان فێر ببێت. دواتر مامۆستایانی ئەو هونەرە تاقیكردنەوەیان لە قوتابیەكان دەگرت، ئەگەر سەركەتووبان ئەوا دەچوونە ڕیزی مامۆستایان. زۆرجار مامۆستا گەنجەكان كە تا ئەو ڕادەیە ناسراو نەبوون لە پێشگای مامۆستاكانیان دەمانەوە.

دەورانی فێرخوازی لەوانەبوو حەوت ساڵ یاخود زیاتر درێژە بكێشێت. بەڵام داڤینچی لە ماوەی چوار ساڵ پلەی مامۆستایی وەرگرت. ئەویش وەكوو زۆربەی فێرخوازەكانی دیكە، وێنەكێشان بە هۆی لە بەرگرتەوەی كاری مامۆستاكەی فێربوو. بۆ نموونە زۆر جار ڤروچیو وێنە ئاسانەكان و كەم بایەخەكانی دەدایە فێرخوازەكان كە ڕاهێنانی لەسەر بكەن. داڤینچی هەموو ئەو شتانە فێر ببوو كە مامۆستایەك دەبوایە بیزانیبا واتە، ڕووكاری وێنەكان، تێكەڵ كردنی ڕەنگەكان و داڕژان.

دەستنووسەكانی داڤینچی

داڤینچی دوای دە ساڵ لە تەواو بوونی فێرخوازی هەر لە فلۆرانس لە لای ڤیرچیو كاری دەكرد. تا ئەو ڕادەیەی بۆ كراسەرقاڵی خوێندنەوە بوو و زانیاریەكانیشی وەك دەستنووس یادا شت دەكردن.

زیاتر لە حەوت هەزار لاپەڕ لەدەستنووسەكانی داڤینچی هێشتا لەبەردەستدان. ئەم دەستنووسانە بریتین لە ئەوبابەتانەی ئەو گرنگی پێ دەدان هەروەها بریتین لە پرسیار و وڵام. ئەو چەپ دەست بوو و زۆر جار بە شێوەی پێچەوانە شتی دەنووسی(واتە دەتوانرێ نوسینەكانی لە ئاوێنەدا بخوێنرێنەوە)، هەڵبەت ئەم شێوازی نوسینە بۆ هەندێك لە چەپدەستەكان زۆر ئاسانە. بەڵام لەوانە یە هۆكاری ئەوەی كە ئەو بەم شێوازە دەینووسی ئەوەبوو كە دەیویست بیروڕاكانی لەو كە سانە بشارێتەوە كە نوسینەكانی ئەویان تەما شا دەكرد. شتانێكی زۆر سرنجی داڤینچیان ڕادەكێشا، وەك هونەرمەندێك، دەیویست كە بتوانێ وێنەی هەموو شتێك بكێشێت، بەڵام زۆر جار خواستەكانی ئەو لە سەرووی ئەمانەشەوە بوو. ئەوتامەزرۆ بوو كە بزانێ شتەكان چۆن دروستكراون و كار دەكەن. زۆربەی جار لە بابەتێكەوە دەچووە سەر بابەتێكی دیكە، بۆ نموونە لە كاتی كێشانی وێنە یەكی ئادەمیزاد، سەرنجی ڕادەكێشرا بۆ ئەندامەكانی ناوەوەی جەستەی مرۆڤ و دەستی دەكردە لێكۆڵینەوە وموتاڵاكردن لە سەر ئەندامەكانی ناوەوەی جەستەی ئادەمیزاد، چونكە دەیوست خۆی بە دوور بگرێت لە هەر هەڵە یەك لە كاتی وێنەكێشانی ڕووكاری دەرەوەی شكڵی مرۆڤ، بەم پێیە وێنەكێشان سرنجی ئەوی ڕادەكێشا بۆ توێكاری.

ئاندرا دیل ڤروچیو مامۆستای داڤینچی

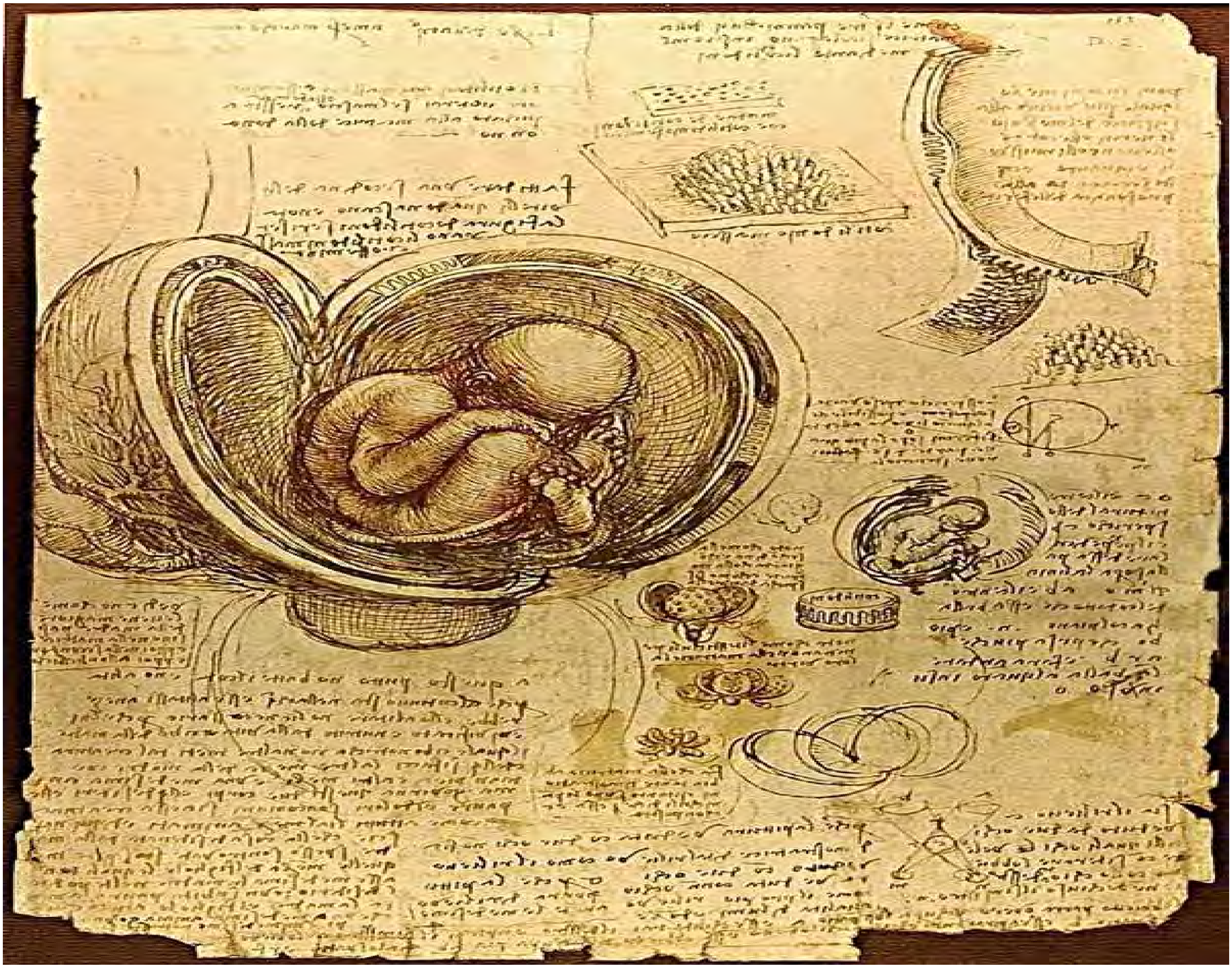

کاتێك بناغەی کۆشکێکی دەکێشا سرنجی دەچووە سەر زەوی کە پایەکانی لە سەری وە ستاوە، و لە ئەنجامدا سرنجی دە چووە سەر زەوی ناسی. کاتێك دەیویست لە بارەی پرسپکتیو(بچووك هاتە بەرچاوی شتەکان لە مەودایەکی دوور) بزانێت، ئەوا سرنجی دەچووە سەر لێکۆڵینەوە لەبارەی خودی بینین، ئەمەش وای لێدەکرد بچێت لەبارەی عەدەسەی چاو بخوێنێتەوە و لێکۆڵینەوە بکات، دواتر وای لێدەهات کە بەرەو ئەستێرەناسی دەچوو.

ئەو لە یەکێك لەدەستنووسەکانی بە خۆی ووتبوو (چاویلکەیەك دروست بکە کە مانگ گەورەتر نیشان بدات.) بەڵام دیار نییە کە دروستی کردووە یان نا. هەوەڵین تێلسکۆپ، سەد ساڵ دواتر سوودی لێوەرگیرا.

اسولکەکانی لەشی مرۆڤ

لودویك سفوزا

دەستنووسەکانی داڤینچی، پڕ بوون لە بیرۆکەی جۆراوجۆر و نایاب لە وێنە، باڵەخانەو ئامرازی بەسوود. لە گەڵ هەمووئەمانەشەدا بە داخەوە لە ماوەی دە ساڵی دوای تەواوبوونی سەردەمی فێرخوازی، کارێکی زۆری دەستنەکەوت. لەوانەیە هۆکارەکەی ئەوە بێت کە وێنەکانی بە نیوەچڵی جێ دەهێشت.

بە هەرحاڵ، کاتێك تەمەنی گەیشتە سی ساڵ بڕیاری دا بۆ کۆکردنەوە سەروەت بچێت بۆ دیوەخانی فەرمانڕەوای ئەوکاتی شاری میلان، لودویك سفوزا. بۆیە نامەیەکی بۆ فەرامانڕەوا نووسی و داوای کاری کرد. لودویك کەسێکی ستەمکار بوو و دوژمنی زۆریشی هەبوو و داڤینچی بە هۆیزانستەوە، بۆ ئەم بابەتە پێشنیاری دروستکردنی چەکی جۆراوجۆری سەربازی کردبوو کە لە کۆتایی نامەکەشدا چەند وێنەیەکی کێشابوو.

لودویك لە دیوەخانی خۆی دایمەزراند، بەڵام نەك بۆ دروستکردنی کەرەستەی جەنگی، بەڵکو بە هۆیشارەزایی ولێهاتویەکی لە شێوەکاری، وێنەکێشان، موسیقا ...هتد.

لود یوك داوای لە دا ڤینچی کرد کە لە دیوەخانەکەیدا شانۆیەك بە ماسك ئەنجام بدات (کە بەژداربووان دەموچاویان بە ماسك دادەپۆشن)، ئەم شانۆیە چەندین بەشی هەبوو، کە خەرجیەکی زۆری دەویست. لەم جۆرە شانۆیانەدا پیاوانی فەرمانڕەوا و هەتا خودی

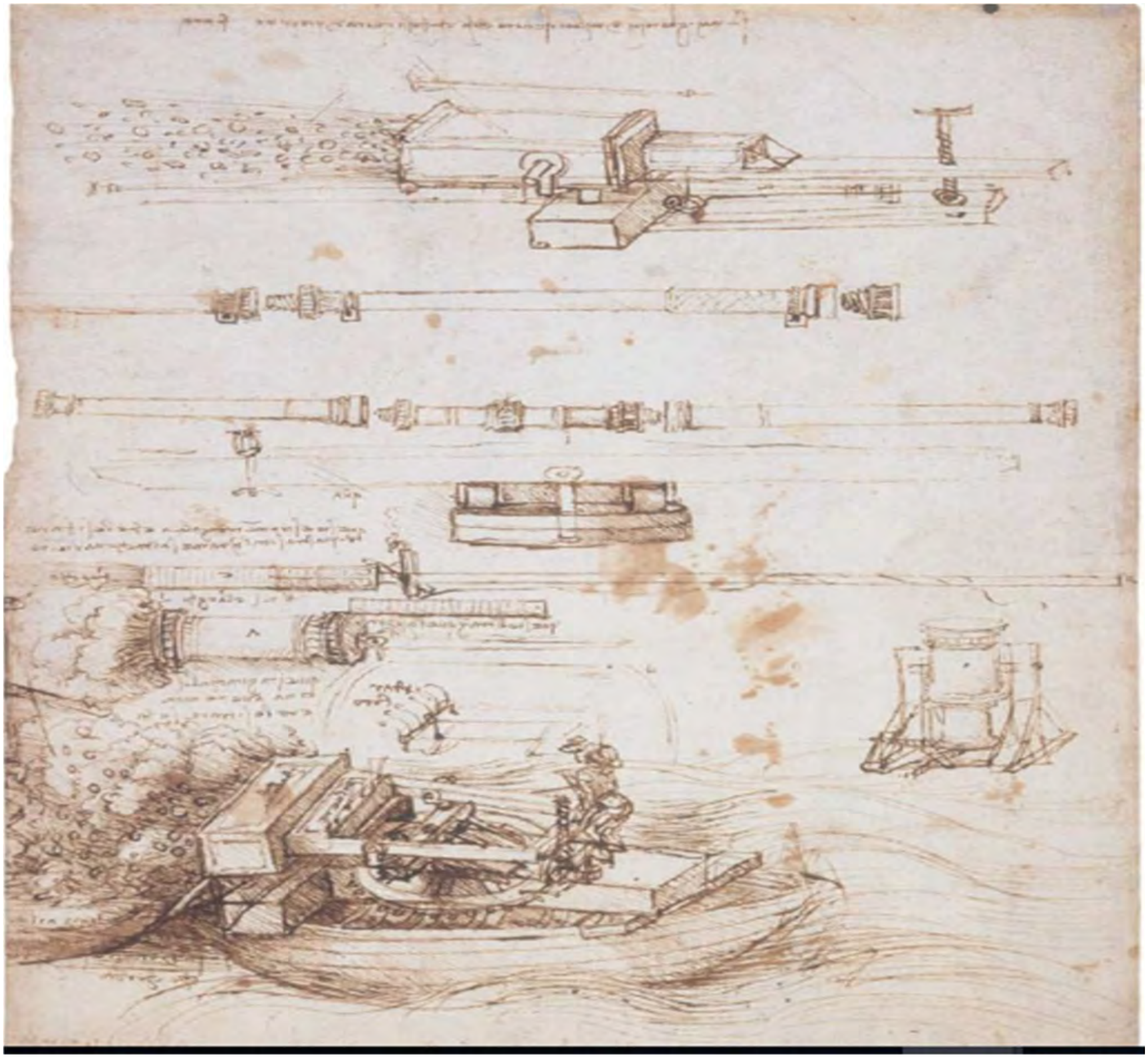

لودویك وخێزانەکەشی بەژداریان دەکرد. خێزانی فەرمانڕەوا هەمیشە خولیای جلی ڕازاوە نمایشی سرنجڕاکێش بوون، کە داڤینچی هەمیشە بۆ سەرسام کردنی بەژداربوون هەمووتوانایەکی بەکاردەهێنا.

شێوی کۆتایی

جگە لە بەرهەمەکانی، داڤینچی دوو بەرهەمی هەبوو کە لە هەمووان زیاترلەو کاتەدا نێودێریان کرد، یەکەم وێنە و دووەم پەیکەر.

وێنەکە بە (شێوی کۆتایی) ناسراوە کە دیمەنێکی زۆر ناسراو وبەناوبانگ، کە تێیدا عیسی مسیح(د.خ) لە سەر مێزی نانخواردنی ئێوارە بە

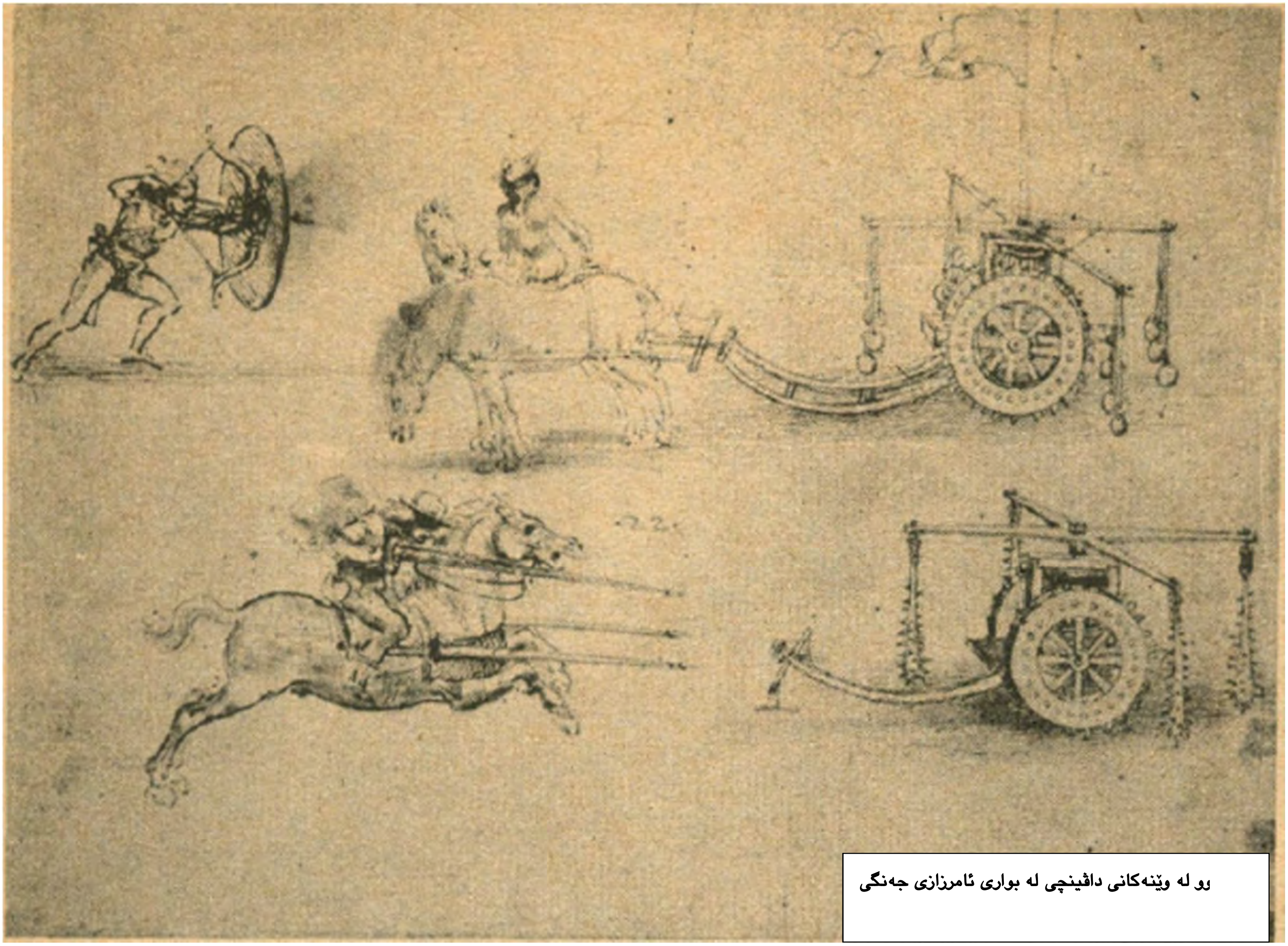

وو له وێنه‌كانی داڤینچی له بواری ئامرزازی جه‌نگی

حه‌واریه كانی ده‌ڵێت كه ئاگاداره له‌وه‌ی له ده‌وری ئه‌م مێزه،كه‌ســێكی لێیه كه خه‌یانه‌تی لێكردووه. ئه‌م وێنه یه یاخود تابلۆیه زۆر به خێرایی له جیهانی مه‌سیحیه‌تدا ناوبانگێكی زۆری ده‌ركرد و ســتایشــیان ده‌كرد. داڤینچـــی ئه‌م وێنه‌یه‌ی له ماوه‌ی ســێ ســاڵدا كێشــایه‌وه. له‌و ماوه یدا، هه ندێك كات وای لێده هات ئه‌وه نده سه‌رقاڵی وێنه‌كه بوو كه نه خواردنی ده‌خوارد نه خواردنه‌وه، به‌ڵام كاتی واش هه‌بوو چـــه‌ندین ڕۆژ تیێده‌پـــه‌ڕی نزیكی وێنـــه‌كـــه نـــه‌ده‌بووه‌وه. بـــه شــێوه‌یه‌ك ئه‌و قه‌شــه‌یه‌ی كه ســه‌فارشــی ئه‌و وێنه یه‌ی دابوو له لای لودویك شــكا یه‌تی له داڤینچی كرد كه وێنه‌كه كاتێكی زۆری پێچووه.

داڤیچـــی ووتی هۆكاره‌كه‌ی ئه‌وه‌یه كه له دوای ده‌موچـــاوێك ده‌گـــه‌ڕێ كـــه بۆ یـــه‌هودای بـــه كاربهێنێت ناشیرینترین ڕوخسار بێت. دواتر ووتی كه ئه گه‌ر زۆر په له ته له وێنه كه ده‌توانێ له ڕوخساری خوودی قه‌شه‌كه كه‌ڵك وه‌ربگرێت.

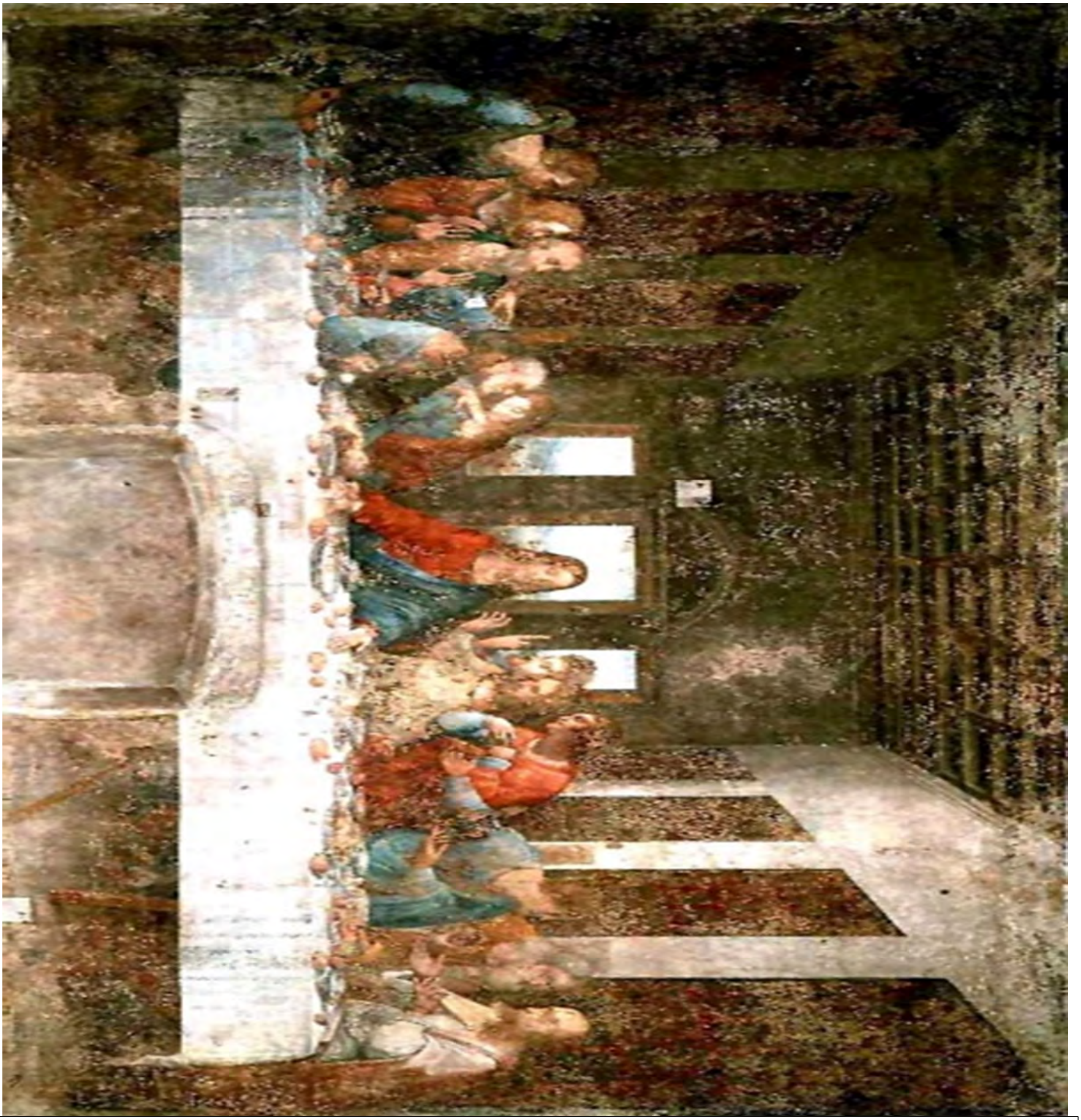

تابلۆی (شێوی کۆتایی) ئەم نەقاشیە لە سەر دیواری کەلیسایەك لە میلان کێشراوە، ئەم تابلۆیە زۆر بە خراپی زیانی بەرکەتووە

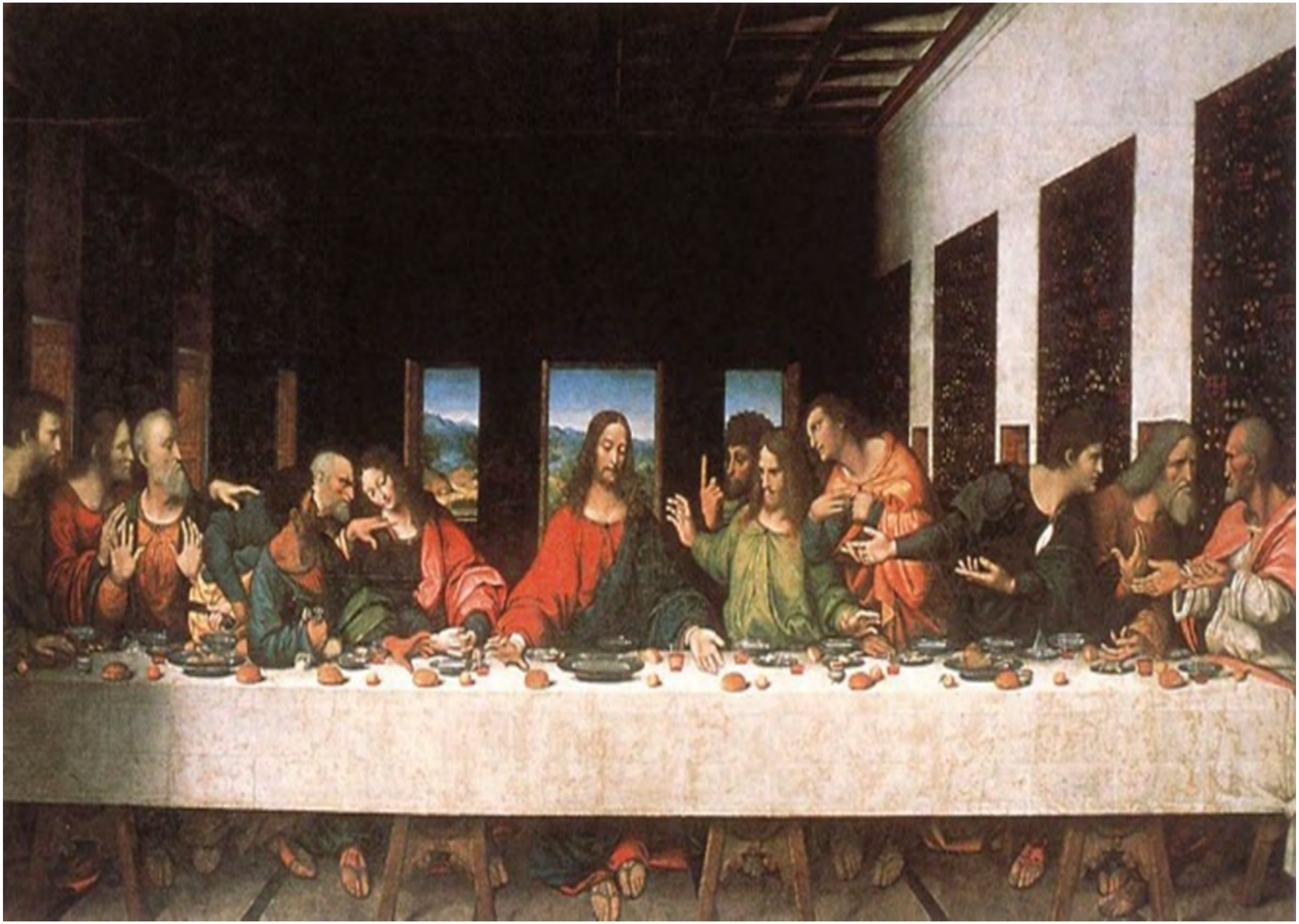

ئەم تابلۆیەش رافائل مورگان دایڕشتۆتەوە کە هەموو وردەکاریەکان بە جوانی نیشان دەدات.

سوارچاك. کە داوینچیبۆیادکردنەوەی سفۆرزای کێشاوە.

ئەسپە گەورەکە

لودویك خوازیاری ئەوە بوو کە پەیکەرێکی برۆنزی لێ دروست بکەن کە لە سەر پشتی ئەسپێك بێت بۆ ئەوەی بۆ هەمیشە ئەم پەیکەرە بمێنێتەوە و نیشاندەری هێز و توانای ئەو بێت. لۆیە داوای لە داڤینچی کرد ئەو پەیکەرەی بۆ دروست بکات. هەڵبەت دەبوایە گەورەترین پەیکەریبرونزی بێت کە تا ئەو سەردەمە شتی وا نەکرابێت.

داڤینچی دەستی کردە لێکۆڵینەوە لە سەر ئەسپەکان، شێوەی زۆر کێشا. ئەو هەتا توێکاری ئەسپە مردووەکانیشی دەکرد، بۆ ئەوەی لە کاتی دروستکردنی ڕانی ئە سپەکان تووشی هیچ هەڵەیەك نەبێت. بەڵام دوای شەش ساڵ کار کردن، داڤینچی پەردەی لە سەر پەیکەرێکی قوڕینی زۆر ناوازە لادا، کە بە هۆیەوە ناوبانگی دەرکرد. هەڵبەت ئەسپی برۆنزی هیچ کات دروست نەکرا، ئەویش بە هۆی هێرشی فەڕانسیەکان بوو بۆ سەر میلان، و سوپاکەی لودویك بەشێکیزۆری ئەو برۆنزەی کە بۆ پەیکەرەکە دەستەبەرکرابوو، لە دروستکردنی چەکدا کەڵکیان لێ وەرگرت. لودویك دەستگیرکرا و داڤینچیش بەرەو ڤێنیزهەڵات. پەیکەرەکەش لە لایەن تیرهاوێژە فەڕانسەوەیەکانەوە کە وەکوو نیشانە شکاندن مەشقیان لە سەردەکرد خراپ کرا.

ڤێنیز

ئەو کاتەی داڤینچی پەناهەندەی ڤێنیز بوو، خەڵکی ڤێنیز لە حاڵەتی جەنگدا بوون لە گەڵ تورکەکان، وە هیچ ئومێدی سەرکەوتنیان بەرامبەر تورکەکان نەبوو، لەبەر ئەوە خوازیاری بیرۆکە یان ئیدەی نوێ بوون کە داڤینچی بیرۆکەی زۆری هەبوو. بیرۆکەکانی داڤینچی بریتی بوون لە جلی ژێردەریایی(غەواصی) و ژێردەریایی یەك نەفەرە. هەروەها ئەو بیرۆکەی دروستکردنی چەند جۆرەکەشتیەکی هەبوو کە دەیانتوانی پاشەکشە بە دوژمن بکەن و هەتا جۆرێکیان هەرگیز ژێرئاو نەدەکەوت. و هەروەها پێشنیاری دروستکردنی شوورەیەکی بە دەوری شاردا کرد کە دەستبەسەرداگرتنی مەحاڵ بێت.

بەڵام هیچ کام لەم بیرۆکانە کەڵکی لێ وەرنەگیرا. خەڵکی ڤێنیز ئامادە نەبوون کات و پارەی خۆیان لەسەر ئەم پێشنیارانە بە فیڕۆ بدەن. لەبرامبەردا پشتیان بە کەشتی چەك و چۆڵەکانی خۆیانبەست. داڤینچی دڵنگەران بوو لەم بابەتە و گەڕایەوە بۆ فلۆڕانس و دواتر چوو بۆ دیوەخانی سێزار بورگیا.

سێزار بورگیا

سێزار بورگیا کوڕی پاپ ئەلکساندەری شەشەم بوو. بورگیا بە خوێنڕێژ و فێڵباز ناسرابوو، بەڵام لە پاش مردنی، لە کتێبی نیکۆلا ماکیاولی نازناوی "پرێنس"ی وەرگرت و ستایش کرا بە هۆی ئەو سیفەتانەوە کە هەیبوون. ماکیاولی بۆ سرنج ڕاکێشانو خۆشەویستی خەڵك بۆ فەرمانڕەواکان باسی ئەوەی دەکرد کە فەرمانڕەواکان چۆن دەتوانن هێز بەدەست بێنن و پارێزگاری لە کورسی ودەسەڵاتی خۆیان بکەن. بە ڕای ماکیاولی پێویست بوو دەسەڵاتدارەکان بۆ ئەم کارەیان سوود لە هەموو شتێك وەربگرن، لە ستەم و خۆشەویستیەوە بگرە هەتا ڕاستگۆی، درۆ، خەیانەت و وەفاداری.

سێزار دەیوست ببێت بە گەورەترین دەسەڵاتداری ئیتالیا. بۆ ئەم کارەشی بناغەی هێزەکەی لە سەر بنەمای هێز و خەیانەت بونیاد نابوو، و لەم ڕێگەیەدا هەتا مێردی خوشکەکەشی ژەهرخوارد کرد. سێزار بۆ کاراکردنی پیلانەکەی، هەندێك بیرۆکەی هەبوو بۆ داگیرکردنی فلۆڕانس، و داڤینچیشی بۆ ئەم مەبەستە وەکوو بەڕێوەبەری پلانەکەی دامەزراند.

نیکۆلا ماکیاڤلی1469 –1527

داڤینچیش بۆ ئەم کارە درێغی نەکرد. هەموو نەخشە جوگرافیایەکانی ئەو شارەوهەتا مەودای نێوان ناوچەکانیش بە وەردکاریەوە خستە بەردەستی سێزار. لە پاش مردنی پاپ ئەلکسا ندر و نەخۆش کەوتنی سێزار، ژێر دەستەکانی سێزار کودەتایان بەسەریدا کرد و داڤینچیش بە هۆی مەترسیەکان لە سەری ئەوێی بەجێهێشت.

ئەمڕۆ ئەگەر کەسێك هاوکاری دوژمنی وڵاتەکەی بکات، هەروەك کە داڤینچی یارمەتی سێزاری دا بۆ داگیرکردنی فلۆڕانس ئەوا بەخەیانەتکار یاخود جاش دەناسرێ، و هەتا لەوانەیە لەسێدارە بدرێت. بەڵام داڤینچی گەڕایەوە بۆ فلۆڕانس و کەسیش دەستگیری نەکرد. ئەو ئامادە بوو کار بۆ هەر کەسێك بکات کە کارێکی چاکی پێبدەن. لەو سەردەمەدا ئەم بابەتە لە ئیتالیا ئەوەندە گرنگی پێنەدەدرا و هیچ کەس سەرکۆنەی داڤینچی نەکرد بەهۆی ئەم کارەیەوە.

نەخشەی تۆسكانی، داڤینچی ئەمەی بۆ سێزار بورگیا دروست كرد.

میكیل ئانجێلۆ و (جەنگی ئەنگیاری)

ئەو كاتەی داڤینچی گەڕایەوە بۆ فلۆڕانس تەمەنی پەنجاو یەك ساڵ بوو. لەو كاتەدا كەسێكی دیكەی فلۆڕانسی كە بیست ساڵ لەو بچوكتر بوو لەوێ دەژیا، ناوی میكل ئانجێلۆ بوو. زۆر كەس پێیان وابوو كە ئەو لە داهاتوودا هونەرمەندێكیزۆر گەورەتر لە داڤینچی لێ هەڵدەكەوێ.

حكومەتی ئەو سەردەمە، داوای لەم دوو هونەرمەندە كرد كە هەریەكەیان لە سەر دیوارەكانی شوڕای شار وێنە بكێشن، بابەتی وێنەكەی داڤینچی (جەنگی ئەنگیاری) بوو، ئەو دەبوایە دیمەێكی وێناكردبا، كە لە هەردوولاوە ئەسپسوارەكان، لە جەنگێكی قورسدا، ڕووبەڕووی یەك دەبنەوە. داڤینچی بۆ ئەوەی زوو كارەكەی تەواو بكات، زۆر پەلەی كرد. بۆ ئەم كارەی سوودی لە ڕەوشێكی نوێ وەرگرت، كە تێیدا ڕەنگەكان بە هۆی ئاگرەوە زووتر وشك دەبنەوە. ئەو پێشتر ئەم بیرۆكەیەی لە وێنەیەكی بچوكدا تاقی كردبووەوە بەڵام دیوارەكانی ئەنجومەن زۆر بەرز بوون و گەرمی ئاگرەكە وەك پێویست نەدەگەیشتە هەموو بەشەكانی وێنەكە. لە ئەنجامدا ڕەنگەكان لە سەرەوە دەچۆڕانە خوارێ، بۆیە داڤینچی بە هۆی ئەوەی ڕەوشەكەی سەری نەگرت دەستیلە وێنەكە هەڵگرت.

بەشێك لە جەنگی ئەنگیاری. ئەمڕۆ وێنە ڕاستەکەی ئەم نەقاشیە لەبەردەستدا نییە. ئەمە لە لایەن ڕۆبنێزەوە(وێنەکێشی ئەڵمانی پیتەر پۆڵ ڕۆبێنز) لە سەر دیوار هەڵکنراوە.

مونالیزا

هەر لەو کاتەدا، داڤینچی کاریشی لە سەر وێنەی مونالیزا دەکرد. (مونا) کورتکراوەی(مادونا)یە لە زمانی ئیتالیدا واتە (خانمەکەم). خانمی ناو وێنەکە، لیزا جیاکوندا بوو، هاوسەری یەکێك لە بەگزادەکانی فلۆڕانس. لەبەر دوو هۆکار شتی زۆر لەسەر وێنەی (مونالیزا) نووسراوە لە چاو هەر وێنەیەکی دیکە" هەوەڵ لێهاتووی و کارزانی کە لە وێنەکەدا بەکارهاتووە و دووهەم بە هۆی زەردەخەنەی تایبەتی ئەم وێنەیە. چەندین نەوەیە کە زەردەخەنەی مونالیزا دەناسن، هەمووان بە نهێنی ئامێزی دادەنێن. لەم وێنەیەدا وانیشان دەدات کە مونالیزا بیر لە شتێکی تایبەت دەکاتەوە، کە مرۆڤ هەوڵ دەدات بزانێ بیر لە چی دەکاتەوە؟ بەڵام ناتوانێ پەی پێ ببات.

داڤینچی لە دڵەوە ئەم وێنەیەی خۆش دەویست و لە باقی تەمەنی ژیانیدا، بۆ هەر کوێ چووبا ئەم وێنەیەشی لە گەڵ خۆی دەبرد. ئەم وێنەیە ئێستا لە موزەخانەی لووڤر لە پاریس بە توندی پارێزگاری لێدەکرێت. (مونالیزا لەساڵی 1911 لەم موزەخانەیە دەزرا و لە ساڵی 1913 گەڕێنرایەوە شوێنی خۆی، بۆیە ئێستا بە توندی پارێزگاری لێدەکرێت. و.)

مونالیزا یان زەردەخەنەی ژۆکەند

خەونی فڕین

لە هەموو دەستنووسەکانی داڤینچیدا، وێنەی جیاواز لە فڕین بەرچاو دەکەوێت. لە گەڵ ئەوەشدا، ئەو هەوەڵێن کەس نەبوو کە خەونی فڕینی هەبوو. دوو سەدە بەر لە ئەو ڕاجر بیکەن، مەیسەربوونی ڕووداوی فڕینی باس کردوو و هەروەها وەك دەگێڕنەوە، لەسەردەمی داڤینچیش پیاوێکی دیکەی ئیتالی بە ناوی جیووانی باتیسا دانتی،هەوڵی فڕینی دابوو. ئەو بە هۆی چەترێکەوە لە سەربانی کەلیسایەك خۆی هەڵدا خوارێ و لەو مەودایەدا، کەمێك فڕی، بەڵام لە کاتی نیشتنەوە، زۆر بە توندی خۆی بە زەویدا کێشا و لاقی شکا.

تایبەتمەندی داڤینچی لەم بوارەدا، بیرکردنەوەی ورد و هەڵسەنگاندن بوو بۆ وەدیهێنانی خەونی فڕین. ئەو وەکوو هەنەرمەندێکی لاو، زۆر تامەزرۆی وێنەکێشانی باڵندە بوو لە کاتی فڕین و ماسی لە کاتی مەلەکردندا. ئەم بابەتە بووە هۆی ئەوەی کە ئەو بیربکاتەوە لەوەی کە هەوا و ئاو وەکوو یەك لە جەرەیاندان. ئەو لە یەکێك لە دەستنووسەکانیدا دەڵێ: (ئەگەر بیر لە مەلەکردن بکەینەوە لە ژێر ئاو، ئەو کات بابەتی فڕین لە هەوادا ڕۆشن دەبێتەوە)

ئەو بۆی دەرکەوت بە هەمان ئەو شێوەی کە ئاو لە دەوروبەری قۆڵی کەسیمەلەوان دەلەرێتەوە، بە هەمان شێوە هەواش کاریگەری لەسەر باڵی باڵندە هەیە لە هەوادا، هەر بە هۆی ئەمەوە بوو کە پەی بە گرنگی جەرەیانی جۆڵەی هەوا برد، و زۆر بە ووردی لێکۆڵینەوەی لەم بارەوە کرد. چوار سەدە دواتر برایانی ڕایت بەر لەوەی بگەنە حەلی بابەتی فڕین، ناچار بوون لێکۆڵینەوە لە جوڵەو جەرەیانی هەوا بکەن.

داڤینچی، لێکۆڵینەکانی لە سەر هێز و کێشی باڵندە دەست پێکرد. ئەو هەمیشە باڵندەکانی کە لە قەفەس دابوون دەکڕین و ئازادی دەکردن، لە بەرئەوەی زۆر ڕەقی لەوەبوو باڵندەکان لە قەفەسدا زیندانی بکرێن. بەڵام هیچ کات ئەم بابەتە ڕێگر نەبوو لەوەی توێکاری بۆ باڵندە مردووەکان بکات، بۆ ئەوەی لە شێوەی پێکهاتەی باڵەکانی باڵندە بکۆڵێتەوە، و ماسولکەکان چۆن یاوەتیدەری جوڵانی باڵەکان دەبن هەروەها لێکۆڵینەوەی لە باڵندەکان کرد لە کاتی فڕیندا، بۆ ئەوەی بۆی دەرکەوێت چۆن دەتوانێ خۆی لە کاتی جوڵان کۆنترۆڵ بکات. هەروەها موتالای لەسەر بەراوەردی هێز و کێشی نێوان مرۆڤ و باڵندە دەکرد، گەیشتە ئەو

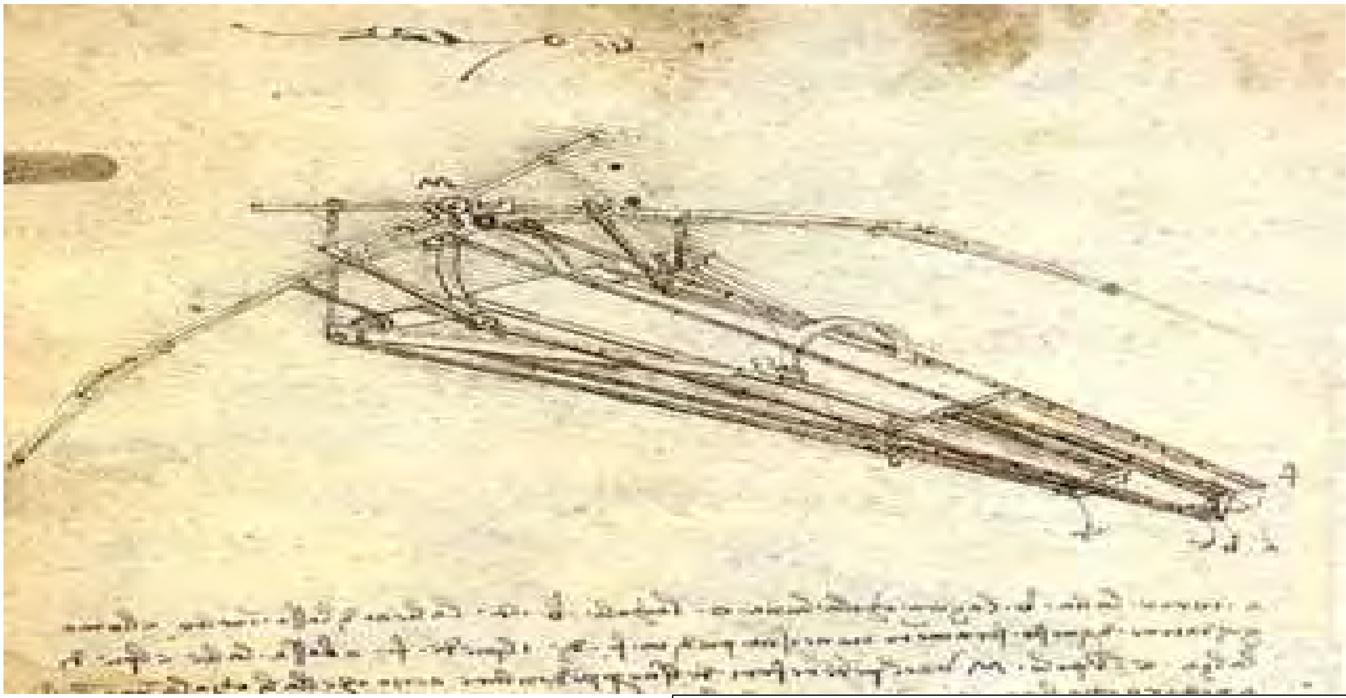

شێوەیەك لە ئامێری فڕین. شێوەی کارکردنی ئەم ئامێرە ئەوەیە کە ئەو کەسەی دەیەوێ بفڕێ دەبێ لەسەر سك ڕابکشێ و بە هۆی کەمەربەند بە دەوری مل وکەمەر خۆی دەبەستێتەوە. ئەو بە هۆی دەست وقاچەکانی باڵەکانی ئامێرەکە دەجولێنێ.

دەرئەنجامەی کە مرۆڤ دەبێت لە ڕێگای ئامێرێکی تایبەتەوە بفڕێت. ئەو چەندین جار وێنەی ئەو ئامێرەی کێشا کە بیری لێ دەکردەوە، و بە هۆی لێکۆڵینەوەکانیەوە چەندین ساڵی پێ چوو تا وێنەکەی تەواو کرد. ئەو هەتا وێنەی هەلی کۆپتەر و چەتری نەجاتیشی کێشا.

لە 1505/4/15بەم جۆرە دەنووسێ: (باڵندە گەورەکە، لە سەر گردی سوان(گردێکی گەورەیە لە نزیك فلۆرانس) دەست بە فڕین دەکات.) بەڵام تا ئەو جێیەی کە بزانین ئەم ڕووداوە هەرگیز ڕووی نەدا. لەوانەیە هەوڵی ئەم کارەشی دابێت بەڵام سەرکەوتوو نەبووە، و لەوانەشە هەرگیز هەوڵی بۆ نەدابێت. لە هەمووی خراپتر ئەوبوو، کە لە پاش مەرگی هەموو لێکۆڵینەوەکانی ئەو لەبارەی جەرەیانی هەوا فەرامۆش کران. گەرچی کاتێك مرۆڤەکان دووبارە دەستیان کردەوە بە لێکۆڵینەوە بۆ وەدیهێنانی خەونی فڕین ، ڕووبەڕووی هەمان بابەت بوونەوە، ئەم لێکۆڵینەوانە هەرگیز سوودی لێوەرنەگیرا.

له خزمەتی فەڕانسیەکاندا

له ساڵی 1506دا شاری میلان هەر له لایەن فەڕانسیەکانەوە بەڕێوەدەبرا و شاڕل دی.ئامبوز، له لایەن پادشا لوئی شانزەهەمەوە دیاریکرابوو بۆ حوکمڕانی کردنی میلان. فەڕانسیەکان داوایان له حکومەتی فلۆڕانس کرد که ڕێگه به داڤینچی بدەن له میلان خزمەت بکات و فلۆڕانسیەکانیش قەبوڵیان کرد هەرچەند مەیلیشیان لێ نەبوو. لەو کاتەوەی ئینگلیزییەکان له خاکی فەڕانسە کرانە دەرەوە، واتە پەنجا ساڵ بەر لەو مێژووە، فەڕانسیە کان یەککگرتووەیکان پێکهێنا، لەو کاتەدا فەڕانسە له تەواوی ئیتالیا گەورەتر بوو و یەکێك بوو له بەهێزترین ولاتانی ئەورووپا. لەبەرئەوەی فلۆڕانسیش بەهێز بوو فەڕانسە زاتی ئەوەی نەکرد که له گەڵ هەموو ولاتەکەدا بجەنگێت.

پاشاکانی فەڕانسە به هۆی هێزودەسەڵاتداریان، له توانایاندابوو که فەڕانسە بکەن به یەکێك له گەورەترین ناوەندی هونەری و ئەدەبی له ئەورووپا.

داڤینچی له لای لوویی دوازدەهەم و دواتر له لای فرانسیسی یەکەمیش خزمەتی کرد، و ئەوان ڕێزی زۆریان له بلیمەتی ولێهاتووی دەگرت.

ئەوان ئەم وفاداریەیان بۆ داڤینچی نیشان دا، ئەویش به هۆی بەخشینی باغێکی ترێ که لودویك بەڵێنی پێدابوو و هەروەها موچەیەکی باشیشیان بۆ بڕیەوە. هەروەها ڕێگەیان به داڤینچی دا سەردانی فلۆڕانس بکات، هەتا ئیزنیان پێدا بۆ ماوەی سێ ساڵ له ڕۆم بمێنێتەوە. له ساڵی 1516دا داڤینچی بانگهێشت کرا بۆ دیوەخانی پاشای فەڕانسە و سێ ساڵی کۆتایی تەمەنی له ژێر سایەی خۆشەویستی وڕێزی پادشا فرانسیس بەسەر برد.

بەڵام گرنگتر له هەموو ئەمانە، فەڕانسیەکان ئەو ئازادیە یان پێدا که هەر جۆرە کارێك خۆی بیهەوێ دەتوانێ ئەنجامی بدات، له گەڵ ئەوەشدا داڤینچی هەرگیز گۆڕانی به سەر دانەهات. ئەو له سەر شێوەکاریی بەردەوام بوو هەتا ئەوەی وێنەی ڕووبارو لۆەڕۆ و شتی تریشی کێشا، هەروەها بەردەوام خولیای زۆری هەبوو بۆ زانست.

پیاوی زانست

لەم نامیلکەیەدا بەوە ڕاناگەین کە هەموو ئەو بابەتانە باس بکەین کە بەلای داڤینجیەوە گرنگ بوون. هەتا ئەگەر لیستێکیش دروست بکەین لەسەر ئەو بابەتانەی سرنجی ئەویان ڕاکێشابوو، دەبێ هەموو ئەمانە لە خۆ بگرێت لە، تویکاری، تەلا سازی، ڕووەکنا سی، زەوی نا سی، بیرکاری، میکانیك، مۆسیقا، زاذستی بینین، وێنەکێشان و پیکەرتاشی.

ئەو لە سەردەمێکدا دەژیا کە مرۆڤ هێشتا ڕێگاکانی زانستی ڤێی کەشف نەکردبوو.(شۆڕشی زانستی لەم زنجیرەیە). لە گەڵ ئەوەشدا، کە لە دەستنووسەکانیدا دەردەکەوێت ئەو پەی بە شێوەی کارکردنی ئەم ڕەوشانە بردبوو. گرنگی بابەتەکە لەوەدایە کە تا ئەو کاتیش زانایانی دیکەی سەردەمی داڤینچی نووسینەکانی یۆنانی و ڕۆمی کۆنیان پەسەند دەکرد و تەنها داڤینچی بوو کە بیروباوەڕی کۆنی بە بێ بەڵگە قەبوڵ نەبوو. لەبەرامبەردا ئەو بۆ خۆی لەمەڕ هەر شتێکەوە سرنجی ڕاکێشابا لێکۆڵینەوەی ووردی دەکرد، واتە ڕێك وەکوو کار و لێکۆڵینەوەکانی زانایانی ئەم سەردەمەی ئێستا کە ئەنجامی دەدەن. ئەوبۆ ئەوەی لێکۆڵینەوەو و موتاڵاکانی بە شێوەیەکی ڕێك و پێکتر ئەنجام بدات، هەندێك جار ئامرازی تایبەتی دروست دەکرد و دواتر هەوڵی دەدا کە پێنا سەیەك یاخود وڵامێك بۆ ئەو پەیوەندیە بدۆزێتەوە کە لە نێوان ئەو شتەی کە دیویەتی و ئەو راستیەی کە لە دەرەوە هیە. هەندێك جار بیری لەوە دەکردەوە کە تەجروبەی شتەکان بکات واتە ئەو تاقیکردنەوە لە سەر ئەو شتانە بکات کە پێناسەی کردوون، تا لەم ڕێگەیەوە پەی بە شتی زیاتر ببات. بەڵام هەر ئەوەی کە ئەو پێناسانە یاخود وەڵامەکان دڵنیایی و ئەرخەیانیان پێدەبەخشی، ئیتر بەلایەوە پێویست نەبوو تاقیکردنەوەشیان لەسەر بکات. ئا لەم خاڵەدا لە گەڵ زانایانی ئەمڕۆ جیاوازی هەبوو، چونکە ئەمڕۆ پێیان وایە، بۆ دۆزینەوە و زانستی زیاتر، تاقیکردنەوەی بیردۆزی نوێ و تەجرەبەکردنیان، زۆر پێویستە.

مرۆڤی سەردەمی ڕێنسانس

داڤینچی یەکێك بوو لە پیاوە گەورەکانی سەردەمی خۆی. ئەو بە درێژایی ژیانی ستایش دەکرا بە هۆی زانستەکەی، بیرۆکەکانی و بلیمەتی لە وێنەکێشاندا. ئەو گرنگی بە هەموو مادەیەك دەدا واتە هەر شتێك توانیبای بۆنی

بکات، ببینێ، ببیستێ و هەستی پێ بکات. ئەمانە چەند نموونەیەکی بەرچاون کە لە لایەن گەورەکانی ئەو سەردەمەوە گرنگی پێدەدرا، هۆگری هەر شتێك بوو لە سەر زەوی، هەر لە بناغەدا، مرۆڤەکانی سەردەمی ڕێنسانسی ئیتالیا، هۆگری هەموو ئەو شتانە بوون کە لە ماوەی تەمەنی ژیانیان بەسەریان دادەهات.

لە حالێکدا لە سەردەمی چەرخی ناوین ئەم بارودۆخە تەواو جیاواز بوو. بۆ ماوەی نزیکەی هەزار ساڵ، کەلیسا لووتکەی زانست و فێر بوون بوو لە ئەورووپا. کەلیسا ئەوەی فێری خەڵك دەکرد کە خوداوەند هەمووشتێکی دروست کردووە و ژیانی سەر زەوی تەنها سەفەرێکی زیارەتیە بۆ گەیشتن بە بەهەشت.(هەڵبەت لێرەدا کە دەوترێت خەڵکی چەرخی ناوین باوەڕیان بەوە هەبوو کە خوداوەند هەموو شتێکی دروست کردووە، مەبەست لەوە نییە کە ڕێنسانس نکۆڵی لە خالقی خوداوەند بکات، بەڵکۆ مەبەست لە لێکۆڵینەوە وچوونە بنج و بنەوانی چلۆنایەتی پەیدابوون یاخود ڕوودانی شتەکانە. و)

فێرخوازەکانی چەرخی ناوین هەموو سرنجێکیان بۆ دەرك کردنی ئەم بابەتە بوو. ئەوان تەلاش و موتالاکانیان لە سەر ئینجیل ونووسینەکانی پیاوانی کەلیسا بوو، ئەوان هەتا بەرهەمی فیلسوفەکانی وەکوو ئەفلاتۆن وئەرە ستۆشیان دەخوێندەوە. هونەرمەندەکانیش بەشێوەیەکی گشتی، هەموو سرنجێکیان لە خاڵێدا کۆ کردبووەوە کە ئەویش لایەنە مەزهەبیەکە بوو، کە چلۆن خوداوەند بە شێوەیەکی بەشکۆتر لە بەرهەمەکانیاندا نیشان بدەن و لە یادی مرۆڤەکانیاندا بهێڵنەوە.

لە سەردەمی داڤینچیش هێشتا کەسانێك هەبوون کە تامەزرۆی بابەتە ئاینیەکان بوون، وەکوو ئەراسمووس و لۆتەر. بەڵام دەکرێ بوترێت زۆربەی مرۆڤەکانی ڕێنسانس وەکوو داڤینچی بوون. ئەو مەسیحی بوو وئایینیشی پەسەند کردبوو. بەڵام لە نووسینەکانیدا بە کەمی ئاماژەی بە دین دەکرد و کاتێکیش کە ئاماژەی بۆ بکردایە، لە مەڕ پەیوەندی بە ژیانی دونیاوە بوو نەك ژیانی دوای مردن. بۆ نموونە کاتێك لە بارەی توفانەکەی نوح(د.خ) نووسی، زیاتر مەبەستی ئەوە بوو کە ئەوە نیشان بدات کە ئاو بە شێوەی سروشتی بەم جۆرە نابێتە لافاو، بۆ ئەوەی کە مەبەستی خوداوەند لە ناردنی ئەم لافاوە نیشان بدات. (بۆ نموونە لە نووسینەکانیدا دەڵێت: ....بەم پێیە دەبینین کە بەڵگە سروشتیەکان ناتوانن وەڵامی ئەم بابەتە

بدەنەوە" لەبەر ئەوە ئێمە ناچـــارین یان باوەڕ بـەوە بێنین کـە موعجیزەیـەك بووە یـاخود وا بیربکەینەوە کە هەموو ئاو بە هۆی تیشـــکی خۆرەوە بووەتە هەڵم.)

ئیتالیەکانی سـەردەمی ڕێنسـانس، زیاتر هۆگری ئەوە بوون کە مرۆڤ لەم دونیایەدا چـی کردووە و چـی دەتوانێ بکات. ئەوان ئەوبیروباوەڕەشـیان فرامۆش کردبوو کە خوداوەند زیاتر گرنگی بە ژیانی دوای مەرگ دەدات تا ژیانی ئەم دونیایە. ئەوبابەتانەی سـرنجی خەڵکی ئەوسـەردەمەی ڕاکێشـــابوو جۆراوجۆر بوون، کە داڤینچـیش گرنگی بەو بابەتانە دەدا. تاکە بیرۆکەی کۆن کە هەروا لەسـەری بەردەوام بوون وگەشـەیان پێ دەدا ئەوەبوو، کە مرۆڤ هەتا لە توانایدا یەو دەتوانێ بۆ سـوودی خۆی، شـت فێر ببێت. کتێبخانەکەی داڤینچـی نیشـاندەری ئەوەبوو کە چـەندە کەوتبووە ژێرکاریگەری ئەم باوەڕەوە. لەکتێبخانەکەیدا چـەندین کتێبی جۆراوجۆری لێ بوو لـە بوارەکـانی توێکـاری، تـەلارسـازی، ئەسـتێرەناسـی، ڕێزمانی لاتین، بیرکاری و پزیشـکی. مرۆڤـەکـانی ئـەم سـەردەمـە بـە پێچـەوانـەوە نـایـانـەوێ لـە بـارەی هـەموو زانسـتەکانەوە فێر ببن. ئەمڕۆ زۆربەی ئەو کەسـانەی کە دەیانەوێ زانسـت فێر ببن، تەنها لە یەك ڕشتە پسپۆڕی بەدەست دێنن. داڤینچی بـە گشـتی 116 بـەرگ کـتـێبی هـەبـوو، هۆکارەکەشـی ئەوە بووکە بە هۆی پێشـکەوتنی چـاپخانە لە توانایدا هەبوو ئەم ژمارە کتێبە کۆبکاتەوە. پێشـتر لەبەرگرتنەوە لە ڕێگای نووسینەوە بە دەست بوو، هەم بەهایەکی زۆری تێدەچوو و هەم کاتیشی دەخایاند. داڤینچی لەو بارەیەوە خۆش شـانس بووکە لەسـەردەمێکدا دەژیا کە چاپخانە لە فێربوونی زانستدا هاوکاری کرد. بەڵام ئەگەر داڤینچـی ئەم تەکنەلۆژیایەی ئـەمڕۆی وەکوو دووربین و میکرۆسـکۆپ و تەلەفزیۆنیلەبەردەسـتدابوایە، لەوانەیە داهێنان و بەرهەمەکانی زۆر لەوە زیاتر بان. کتێبخانە گەورەکەی ئەو لەوسـەردەمەدا لە چـاوژمارەی کتێبی ڕۆشنبیرانی ئێستا کە هەیانە زۆر بچووکتر بوو.

داڤینچی و ڕێنسانس لە مێژووی جیهان

داڤینچـی هەرگیزسـەرکەوتوونەبووئەوکارانە تەواوبکات، کە دەیویست جیهانیان پێ سەرسام بکـات، لـەم بـابـەتـە بۆ خۆشـی تـا ڕادەیـەك کەمتەرخەم بوو، چـونکەدەیهەوێسـت زیاتر لە توانای خۆی کار بکات. بەڵام هەتا کەسـێکی

بلیمەتی وەکوو داڤینچیش نەیدەتوانی لە هەموو بوارەکانی زانست لێهاتوو و کارزان بێت.

بەداخەوە جیهان سودێکی لە کارە زانستیەکانی ئەونەبینی و دوای مردنیشی دەستنووسەکانیشی بە گشتی لەبیرکران، و بەوجۆرەی خۆی دەیویست بڵاو نەکرانەوە. مرۆڤەکان لەو سەردەمەدا زانیاریەکی کەمیان لە بواری زانستدا هەبوو و نە یانتوانی نرخی کارە کانی ئەو بزانن، لەوسەردەمەدا تاقیکردنەوە و لێکۆڵینەوەی گرنگ ئە نجام نەدرا هەر بۆیە زۆر گرنگیان بە کارەکانی داڤینچی نەدا. هێشتا جیهان ئەو ئامادەکاریەی نەبوو کە سوود لە زانستی نوێ وەربگرێت.

بە هەرحاڵ، ڕێنساس هەنگاوێکی گەورە بوو کە ئەوروپای بەرەو جیهانێکی نوێ برد. بەر لە ڕێنسانس، کەلیسا خەڵکی وا فێرکردبوو کە ژیان لە سەر زەوی تەنها هەنگاوێکە بەرەو ژیانی نەبڕاوەی دوای مردن، ڕێنسانس، ئەوەی نیشانی خەڵکی دا کە دەبێ گرنگی بە شتەکانی ئەم دونیا یەی ئێستاش بدرێت و شانازی بە دەستکەوتەکانی مرۆڤەوە بکرێت. ڕێنسانس ئەوەی فێری ئەوروپا و جیهانیش کرد کە ژیانی سەر زەویش ژیانێکی بە نرخە.

پاشکۆ

توێکاری

داڤینچی ئەوە پشتڕاست دەکاتەوە کە بۆ وێنە کێشانی ئە ندا مە کانی ناوەوەی لەشی مرۆڤ سوودی لە توێکاری وەرگرتووە.

بۆ خۆی دەنووسی: ئەی ئەوکەسەی کە دەڵێی واباشترە کە تەماشای خودی نەشتەرگەری بکرێت تا تەماشاکردنی ئەم وێنەیە، ڕاستە قسەکەت دروستە، ئەگەر دەکرا هەموو ئەم وردەکاریانە کە لەم وێنە یە نیشان دراوە، لە یەك ئە ندامدا دەتبینین...من بۆ ئەوەی زانستی تەواو بە دە ست بێنم لە بواری ئەندامەکانی لەش و چلۆنایەتی کارکردنیان، زیاتر لە لا شەی 10 نەفەرم توێکاری کردووە. .ئەندامە جیاوازەکانی لەشم پارچە پارچە کردووە و هەتا بچوکترین پارچە گۆشت کە دەوری ڕە گە کانی خۆێندیان دابوو جیام دەکرد نەوە، بە بێ ئەوەی هیچ خوێنێکی لێ بێت، هەڵبەت بێجگە لە خوێنڕێژیەکی زۆر کەم لە ڕە گە کا نەوە. لە بەرئەوەی تەنها یەك جەستە کافی نەبوو بۆ کارە کەی من، ئەوا بۆ تەواو کردنی ئەم بابەتە پێویست بوو چەندین جەستەی دیکەش توێکاری بکەم بۆ ئەوەی قۆناغەکانی دیکەی وێنەکە بە کۆتا بگەیەنم...بەڵام لە گەڵ ئەوەی بابەتی توێکاری دەکرێ زۆر سەرنج ڕاکێش بێت، لەوانەیە هەرکەسێك بێت بە هۆی توڕەبوون و بێزاری، دەست لەم کارە هەڵگرێت، ڕەنگە هۆکاریوازهێنانەکەی ئەوە بێت کە ترس و دە ست لێدانی ئەندامەکانی جەستەی مرۆڤێکی مردوو بێت بە درێژای چەندین کاتژمێر لە شەودا، و هە تا ئەگەر ئەمەش نەبێت، لەوانە یە لێهاتوویی پێویستی لەوێنەکێشاندا نەبێت کە ئەم ووردەکاریانە وێنا بکات.... لە ڕێگای وێنە کانی منەوە....تۆ دەتوانی هەر ئەندامێك لە نزیکەوە ببینیت بە وردەکاری ڕەگەکان، ڕیشاڵەکان ودەمارەکانیشەوە.

کتێبە بڵاوکراوەکانی ئەم زنجیرەیە

1-شۆڕشی پیشەسازی

2-شۆڕشی زانستی

3-سەردەمی ڕووناکبیری

4-ئیبن سینا

5-شۆڕشی ئەمریکا

6-شۆڕشی فەڕانسە

7-گاندی

8-دووجەنگی جیهانی

9-شۆڕشی ڕوسیا

10-جەنگی سارد

11-ناسیۆنالیزم

12ئیمپریالیزم

13- داروین

14-داڤینچی